

ROTTERDAMMERS IN DIENST VAN VENETIË DOOR DR. H. C. H. MOQUETTE.

De Republiek Venetië onder haar doge Giovanni Bembo heeft, zooals bekend is ¹⁾, in 1616 aan de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden hulp gevraagd in haar strijd tegen Ferdinand, aartshertog van Oostenrijk en gouverneur van Dalmatië, over de grenzen van Istrië en Frioul en de bescherming door dezen landvoogd verleend aan de Uscocchi, zeer beruchte zee-roovers in de Adriatische golf. En ook met Spanje was Venetië door haar bondgenootschap met den hertog van Savoye op zeer gespannen voet. Reeds lang daarentegen had tusschen de beide Republieken een vriendschappelijke betrekking geheerscht; de Nederlandsche soldaten, geoefend in de school van Prins Maurits, hadden een uitstekenden naam in het buitenland, evenals de Nederlandsche zeelieden, en zich veilig voelend door het twaalfjarig bestand meenden de Staten er niets bij te wagen, zoo zij een aantal manschappen aan de verdediging van het land onttrokken, terwijl de vloot ter bescherming tegen Duinkerker en Turksche zeeroovers zonder gevaar wel een deel van haar bemanning kon missen.

In 1616 gold het verzoek van de gezanten Lionello en Suriano alleen nog maar voetvolk en ruitery. De Staten-Generaal waren volkomen bereid hulp te verleen, maar juist met het oog op den gesloten wapenstilstand met Spanje moest de schijn vermeden worden, dat zij aan dezen strijd deelnamen. Aan Venetië werd dus toegestaan manschappen te werven ten getale van 3000 man en aan graaf Johan Ernst van Nassau, een kleinzoon van Jan den Ouden en broeder van Maurits den Braziliaan, werd een jaar verlof uit Nederlandschen dienst verleend om het bevel over deze 3000 man op zich te kunnen nemen. En Venetië mocht zich wel gelukkig rekenen, dat deze dappere en bekwame krijgsoverste, die zijn sporen verdiend had onder Prins Maurits, haar zijn degen had aangeboden; zij gaf hem dan ook, althans in naam, een zelfstandige positie met den titel van Generaal der Hollanders. Bovendien nam zij nog de diensten aan van kolonel Jkr. Johan Seghers van Yeghem, heer van Wassenhoven, die het bevel ver-

1) Zie hiervoor De Jonge. Nederland en Venetië blz. 52—101.

kreeg over een regiment van 800 man paarden- en voetvolk.

Ernst Johan, en vóór hem eenige zijner officieren, begaven zich over land naar Venetië, waar zij moesten wachten op de Nederlandsche hulptroepen, die door storm en tegenwind opgehouden, pas in Februari 1617 het vaderland hadden kunnen verlaten in door de Republiek Venetië gehuurde koopvaardischepen. Het is niet mijn bedoeling deze manschappen op hun reis te vergezellen of stil te staan bij hun lotgevallen in Italië. Een groot deel zag het vaderland niet terug, terwijl ook door desertie de gelederen zeer gedund werden. Graaf Johan Ernst van Nassau stierf te Udine in Sept. 1617, terwijl hij deel nam aan het beleg van Gradisca; de heer van Wassenhoven bezweek eveneens, nadat zijn regiment zich berucht gemaakt had door oproer en muiterij in de forten van Chioggia en Malamocco, welk oproer, waarschijnlijk niet zonder reden, geweten werd aan dezen kolonel, die zijn manschappen de hun verschuldigde soldij onthield, zooals uit het getuigenis van enkele van zijn officieren blijkt. Tot dezen behoorden o.a. twee Rotterdammers, die beiden op zich genomen hadden een compagnie voetvolk te leveren, waarvoor de Venetiaansche Republiek 18 ducaten per man had toegezegd. Uit acten, voor den Rotterdamschen notaris Duyfhuysen verleden, blijkt nu, dat de kolonel deze gelden wel van hoogerhand had ontvangen, maar betaling door hem aan zijn kapiteins achterwege was gebleven. Van een dezer kapiteins, Johan de Raet, kunnen wij nog mededeelen, dat hij vóór 1609 kapitein ter zee was geweest, bij het sluiten van het bestand was afgedankt en in 1614 kapiteingeweldige geworden was bij de Admiraliteit op de Maas. Zijn verlof is zeker meermalen verlengd, want, in Febr. 1617 op reis gegaan, is hij pas na Oct. 1619 in het vaderland teruggekeerd. De gouden medaille en het gouden kruis van S. Marco, die na zijn dood, in April 1629, in zijn boedel gevonden werden, bewijzen, dat hij in vreemden dienst zijn vaderland geen oneer heeft aangedaan. Nog een ander gevolg schijnt zijn Venetiaansche reis gehad te hebben. Na den dood van zijn eerste echtgenoot, Margaretha de Lit, trouwde hij 6 Jan. 1626 met Cornelia Galis, weduwe van Jacques de Coteyne, kapitein en sergeant-majoor in dienst der Venetiaansche Republiek.

In het najaar van 1617 werd de vrede gesloten tusschen don Ferdinand en Venetië en eveneens tusschen deze Republiek en

Spanje, doch de Nederlandsche troepen keerden vooreerst nog niet huiswaarts. Officieel was de vrede met Spanje gesloten, maar toch bleef de vijandige stemming tusschen Venetianen en Spanjaarden voortduren door de oorlogzuchtige houding van den Spaanschen onderkoning van Napels en van den Spaanschen gouverneur te Milaan. De Staten-Generaal, door den Venetiaanschen gezant Suriano opnieuw om hulp aangezocht, gaven toestemming om in Duitschland 3000 man troepen te werven en in te schepen te Delfzijl in Nederlandsche schepen. In December 1617 werd het verzoek om bijstand nog dringerder. Venetië had twaalf schepen met zwaar metalen geschut, bekwame zeelieden en ervaren bevelhebbers noodig, benevens een 900 à 1000 man voetknechten. Ook deze bede werd ingewilligd; om het bestand konden de Staten evenwel geen oorlogsschepen afstaan, doch Venetië mocht voor haar geld koopvaardischepen huren en deze tot oorlogsbodems inrichten, wat in dien tijd herhaaldelijk voorkwam. Aan de zeeofficieren, die aan de roepstem van den gezant gevolg wilden geven, werd tijdelijk verlof verleend.

Waar, naar mij bekend is, de namen dezer schepen alleen in onuitgegeven bronnen voorkomen ¹⁾, scheen het mij niet van belang ontbloomt, deze mee te deelen, voor zoover zij in de protocollen der Rotterdamsche notarissen genoemd worden, en ook de bijzonderheden, die verder omtrent dezen tocht daarin staan opgeteekend, te vermelden. Vooral betreffen deze bijzonderheden natuurlijk de Rotterdamsche schepen, die drie in getal geweest schijnen te zijn.

De volgende acht schepen komen in de protocollen voor:

- 1°. De S. Marco van Amsterdam,
- 2°. De S. Paulo van Amsterdam,
- 3°. De Liefde van Amsterdam,
- 4°. De Christoffel,
- 5°. De gouden Leeuw,

1) Door het Hist. Gen. te Utrecht N. S. no. 37 zijn brieven van Lionello en Suriano aan hun lastgevers uitgegeven. Van 8 Aug. 1617 tot 29 Aug. 1618 bestaat een lacune. In den brief van 4 Sept. 1618 zijn de mededeelingen, in het origineel voorkomende, betreffende de betaling van de zeelieden der Hollandsche schepen, niet opgenomen in den tekst, evenmin in brieven van 18 en 30 Sept. 1618. Vermoedelijk zouden wij juist hierin namen van schepen en kapiteins aangetroffen hebben.

6°. De Spiegel van Rotterdam,

7°. De Emaus van Rotterdam,

8°. De drie Coningen van Rotterdam.

Deze hulpvloot stond onder bevel van Melchior van den Kerckhoven, die de admiraalsvlag voerde op het schip S. Marco. Van een deel der bemanning daarvan zijn ons de namen bewaard gebleven n.l. van den stuurman Jan Jansz. van der Linde de Jonge, den luitenant Pieter Claesz., de adelborsten Jason van der Vucht en Jacob Jochemsz ¹⁾, die later als schrijver fungeerde.

Van De Paulo, De Liefde, De Sinte Christoffel en De gouden Leeuw kennen wij zelfs de namen der kapiteins niet ²⁾, maar des te beter zijn wij op de hoogte van de bemanning der Rotterdamsche schepen.

Van de bemanning van het schip De Spiegel worden genoemd: Jan Jansz. van der Linde de Oude, kapitein, tevens vice-admiraal der hulpvloot.

Anthonis Adriaensz. Liefhebber, luitenant.

Heynrick Claesz. van Medenblik, schipper.

Jan Paulus, stuurman.

Joris Lourisz. Verstraten, schrijver.

Willem Hendricxsz., kwartiermeester.

Jan Jansz. Bosch, kwartiermeester.

Dirck Roelofsz., constabel.

Het schip De Emaus stond onder bevel van den kapitein Isaack Jansz. van Nieuvelt ³⁾, terwijl Sebastyaen Jacobsz. de Munnick ⁴⁾ zijn luitenant was.

1) Deze is op reis overleden.

2) Waarschijnlijk komen bij Amsterdamsche notarissen wel bijzonderheden omtrent deze schepen en hun bemanning voor.

3) Isaac Jansz Nieuvelt, geb. omstreeks 1570, was vóór dien tijd schipper op een koopvaardijship geweest. In 1610 komt hij reeds als zoodanig voor; in 1617, van Ierland op St. Lucas varende, werd zijn schip 25 Sept. na hevig gevecht door de Turken genomen en de bemanning naar Algiers gevoerd, zooals uit het testament, 1 Nov. 1645 door Isaac Jansz. en Ariaentgen Willemsd. gemaakt, blijkt. Een zoon van den schipper, die ook dit lot deelde, is nooit terug gekomen.

4) Bastiaen de Monnick, geb. omstreeks 1563, komt in 1609 als adelborst voor en blijkens een acte van 1606 had hij toen het land reeds meer dan 20 jaar trouw gediend. In 1620 was hij luitenant bij Capt Adriaen de Jong, in 1626 ontmoeten wij hem als kapitein. Hij overleed tusschen 20 en 27 Jan. 1630 en was gehuwd met Adriaentge Jansd. Vele leden van het Rotterdamsche geslacht De Monnick hebben het land ter zee gediend.

Voor De drie Coningen geven onze bronnen op:

Pieter Corssen Hort, kapitein.

Jan Pietersz. Hort, luitenant.

Sebastiaen Pietersz., schipper.

Harmen Pietersz., stuurman.

Laurens van Valckenburch, adelborst.

Nicolaes van Haarlem, eerst adelborst, later schrijver.

Willem Aelbertsz. van Emden, hoogbootsman gedurende 12 maanden en 7 dagen, waarschijnlijk vóór den volgende n.l.

Cornelis Aryensz. Duymaff, hoogbootsman.

Thomas Jansz., hoogbootsmansmaat.

Claes Symonsz. Suyrbier, timmerman ¹⁾.

Jacob Michielsz., kwartiermeester, later bottelier ²⁾.

Michiel Jansz. Quack, kwartiermeester.

Heynrick Jansz., bottelier.

Servaes Jansz. van der Veer, bottelier van November 1618 tot Mei 1619.

Thonis Jacobsz., busschieter.

Jacob Andriesz. Moff, constabel; terwijl ook nog aan boord was Maerten Hort, een tweede zoon van den kapitein; het blijkt echter niet in welke hoedanigheid.

In Mei 1618 liepen de Rotterdamsche schepen de Maas uit en vereenigden zich met de van Texel komende zeilen. Zeven à acht dagen later legde de vloot aan in Vaelmuyen (Falmouth) in Engeland, en na daar water ingenomen en zich verder geproviandeerd te hebben ging de tocht zonder oponthoud naar de Spaansche wateren. Bij Gibraltar had 24 Juni een treffen plaats met den vijand. Hier deed zich dus het eigenaardige geval voor, dat Nederlanders en Spanjaarden, officieel op voet van vrede door het bestand, desniettemin staande niet minder heftig en hardnekkig elkander bestreden. Vijf uur duurde de strijd, waarin aan beide zijden zware verliezen werden geleden, doch admiraal Van den Kerckhoven behield de overhand, zoodat de vijand moest afdeinzen en de Nederlandsche vloot zonder verdere ongelukken

1) In 1621 komt Claes Symonsz. Suyrbier als kapitein voor. Hij heeft prijzen veroverd, maar in 1625 verongelukte zijn schip Holland en in 1628 werd De Bruynvis, waarover hij toen het bevel voerde, door de Duinkerkers genomen en hij met zijn scheepsvolk naar Ostende gevoerd.

2) Diende in 1625 als luitenant onder kapitein Suyrbier.

de Adriatische zee kon bereiken. In Juli treffen wij de vloot aan in Curzola, een eiland op de Dalmatische kust aan Venetië behorende, en daar zullen dus de zwaar gehavende schepen wel gekalefaterd zijn.

Het opperbevel over de gemeenschappelijke armade was inmiddels door den Venetiaanschen admiraal overgenomen. Corfu ¹⁾ en Curzola schijnen als operatiebasis der krijgsv verrichtingen en als ververschingsstations gebruikt te zijn. Daarheen tenminste keerden de schepen na iederen kruistocht in de Adriatische zee terug; vooral eerstgenoemde plaats was voor de Nederlanders als aangewezen voor oponthoud, daar hier een Nederlandsch onderconsulaat gevestigd was, evenals te Zante en Cefalonia, twee andere Ionische eilanden ²⁾. Thobias Hesius, die in 1618 en 1619 te Corfu aan admiraal Van den Kerckhoven 1148 ponden Venetiaansch geld betaalde en hem 100 pakken bootsgezellenkleederen en 111 paar schoenen voor de matrozen verkocht, zal wel de Nederlandsche vertegenwoordiger op deze plaats geweest zijn.

Belangrijke krijgsv verrichtingen zijn niet te boeken, al mogen er ook heel wat kleine gevechten geleverd zijn tusschen de Venetiaansche armade en de schepen van den Spaanschen onderkoning van Napels ³⁾. In onze bronnen worden allerlei data opgegeven en de plaatsen, waar de vloot zich toen bevond en daaruit kunnen wij ook opmaken, hoe het een heen en weertrekken was tusschen de kusten van Istrië in het noorden en Malta en Sardinië als zuidelijkste punten. Kapitein Jan Jansz. van der Linde Sen. maakte 17 Dec. 1618 zijn testament voor Curzola en Servaes Jansz. van der Veer, bottelier op De drie Coningen, zag tot zijn schrik, nadat hij in Mei 1619 te Madonna de Larette (Loreto, ten zuiden van Ancona) aan het passagieren geweest was, de zeilen van de vloot aan den horizon verdwijnen, toen hij van plan was aan boord te gaan, en moest dus zijn fortuin wel in het vreemde land zoeken. Het was op de reede van Corfu in 1619, dat de hulpvloot een gevoelig verlies leed door den dood van admiraal Melchior van den Kerckhoven. In zijn plaats werd Jan

1) De Ionische eilanden behoorden toen aan Venetië.

2) P. J. Blok. Verslag van onderzoekingen naar archivalia in Italië bl. 9.

3) De Jonge bl. 86.

Jansz. van der Linde, kapitein op De Spiegel, tot admiraal over de Nederlandsche schepen aangesteld door den opperbevelhebber en de Hollandsche admiraalsvlag op dit schip overgebracht. Op het schip S. Marco verving Jan Jansz. van der Linde Jun., de zoon van den nieuwen admiraal, Van den Kerckhoven als kapitein. Half Juni bevond de vloot zich in de golf van Venetië, begin Juli tusschen Pola en het eiland Lussin, een der Dalmatische eilanden. Den 15den Juli was een dag van actie, daar de mare ging, dat de vijandelijke vloot in de buurt was. Alles werd tot den strijd in gereedheid gemaakt, doch dit loos alarm kwam de Nederlandsche vloot duur te staan, omdat daaraan het verlies van het schip De drie Coningen te wijten was.

Dit Rotterdamsche schip had van den beginne af met allerlei groote en kleine rampen te kampen gehad. Nauwelijks in volle zee gekomen, bemerkte men al, dat het scheepsbrood niet van de eerste kwaliteit was. Vooral het zachte brood liet heel wat te wenschen over. Het scheepsvolk klaagde, dat, als men het sneed, het deeg aan het mes bleef hangen en in Falmouth schoot er niets anders over dan 150 van de slechtste brooden aan de golven prijs te geven, den overigen voorraad doormidden te snijden en opnieuw te bakken. En ook hiermede was het kwaad niet verholpen. Meer dan 600 brooden moesten later nog als oneetbaar afgekeurd en aan de visschen als voedsel gegeven worden. Van de 20.000 pond brood door den kapitein ingeslagen was op die wijze meer dan een tiende deel verloren gegaan.

Met het bier, den gewonen scheepsdrank, was het al niet beter gesteld. In de Spaansche wateren moesten vier pijpen bier, die geheel bedorven waren en de reukorganen van de toch allesbehalve kieskeurige bemanning allernaangenaamst aandeden, over boord geworpen worden. In de Middellandsche zee ondergingen nog 8 tonnen bier datzelfde lot en de zomertemperatuur maakte het noodig, bij Curzola nogmaals drie pijpen bier dienzelfden weg te doen opgaan.

Waren de andere schepen bij Gibraltar niet zonder kleerscheuren uit den strijd gekomen, De drie Coningen schijnt wel meer dan haar aandeel in de schade gehad te hebben. De fokkemast kapot geschoten, de touwen van het want en verschillende zeilen aan flarden! Eenige schoten waren dwars door het schip gegaan en het zal zeker eenige weken geduurd hebben, eer de lekken ge-

stopt waren, de tuigage vernieuwd was en het schip weer voor den dienst geschikt was.

Juist een jaar later, 24 Juni 1619, trof het schip nog grooter ongeluk. Met de geheele armade in de golf van Venetië liggende werd het scheepsvolk 's nachts opgeschrikt door een geweldigen schok, die ieder het ergste deed vreezen en een *sauve qui peut* ten gevolge had. Toen de vroege morgenzon den kapitein in staat stelde den ramp te overzien en de oorzaak daarvan vast te stellen bleek het Amsterdamsche schip S. Paulo het geheele achterschip overzeild te hebben. De schrijver Nicolaes van Haarlem en de stuurman Harmen Pietersz. hadden zich, daar hun kooien vernield waren, slechts met moeite kunnen redden. De eerste be-
treurde bovendien het verlies van 200 sekynen, die hij altijd onder zijn hoofdkussen bewaard had en welke nu in de golven verdwenen waren. Manschappen schijnen bij dit ongeval echter niet omgekomen te zijn.

En vrouw Fortuna bleef De drie Coningen ongunstig gezind! Den 12den Juli 1619, toen het geankerd lag bij het eiland Lussin tusschen Pola en Cherso, ontviel aan het schip zijn flinke kapitein Pieter Corssen Hort. Waarschijnlijk is ook hij als een offer gevallen van de daar veelvuldig heerschende koortsen, die zooveel der Nederlandsche bemanning hebben weggerukt. In hem verloor onze vloot een goed zeeman, die het land jaren lang gediend had en meermalen gebruikt was om vorstelijke personen naar de plaats hunner bestemming over te brengen of te begeleiden ¹⁾. In zijn plaats werd zijn zoon Jan Pietersz. Hort tot kapitein aangesteld. Nog echter was de maat der rampen niet vol. Ternauwernood had de bemanning haar kapitein een zeemansgraf in de golven bereid of een nieuwe ramp, doch daarmee ook de laatste, trof het ongeluksschip.

Zooals reeds gezegd is, verspreidde zich 15 Juli 1619 het bericht van de nadering der Spaansche vloot, die volk zou overbrengen naar Pola of Istrië. Ieder schip werd in staat van verdediging gebracht en ook de jonge kapitein van De drie Coningen en de schipper bleven niet in gebreke stipt de bevelen van den opperbevelhebber ten uitvoer te brengen. De constabel, Jacob Andriesz. Moff, kreeg in opdracht een voldoende aantal kardoezen met

1) In Biogr. Wrdb. III zal deze persoon behandeld worden.

kruit te vullen, die daarop in twee kisten in de kruitkamer in het vooronder geborgen werden. Dit werk kreeg zijn beslag 16 Juli, 's morgens tusschen negen en tien uur; kort daarop volgde een slag, die het voorste gedeelte van het schip tot den grooten mast toe uit elkaar sloeg en den brand stak in het achterste gedeelte. In een oogenblik was alles één vlammenzee. Alleen op lijfsbehoud bedacht, trachtte men deels zwemmende deels met de boot, die achter het schip sleepte, de andere schepen te bereiken. Het is zoo goed als zeker, dat niet allen gered zijn en bovendien stierven nog verschillende personen aan de bekomen brandwonden. Laurens van Valckenburch, de adelborst, had brandwonden over zijn geheele lichaam en zware kwetsuren door de ontploffing. In denzelfden toestand verkeerden de korporaal Jan Davidtsz. Swart ¹⁾, de hoogbootsmansmaat Thomas Jansz. en de busschieter Thonis Jacobsz. Deze gewonden werden opgenomen in het schip De Liefde en toevertrouwd aan de zorgen van den chirurgijn Pieter Biertshouck, die hen echter niet vermocht te redden. De kapitein Jan Pietersz. Hort, zijn broër Maerten, de schipper Sebastiaen Pietersz., de stuurman Harmen Pietersz. en de hoogbootman Cornelis Aryensz. Duymaff vonden o.a. een onderkomen op het schip De Spiegel. Gered was er bijna niets; de scheepspapieren waren verloren gegaan; slechts was het den kapitein nog gelukt uit zijns vaders scheepskist wat geld te redden en het gouden sifflet, dat een bewijs was van de waardeering, die zijn vader genoten had voor diensten aan den lande bewezen.

Spoedig verliet onze vloot de ongeluksplaats en liet zij weer het anker vallen voor Curzola, waar men 4 à vijf dagen bleef. De stemming van de geheele bemanning was gedrukt. De kans om een roemloozen dood te sterven in dit onbekende, warme land werd iederen dag grooter. Men had genoeg van het tamelijk doelloos heen en weer trekken. Er was geen eer te behalen en voordeel al evenmin, want soldij werd heel onregelmatig uitbetaald. Van hoog tot laag was men aangegrepen door verlangen naar huis en ieder snakte naar ontslag uit den Venetiaanschen dienst. Te Calamotta, een der Elaphitische eilanden bij Ragusa op de Dalmatische kust, hoorde het scheepsvolk, dat de afreke-

1) Hij zal behoord hebben tot de voetknechten, die over de schepen verdeeld waren.

ning tusschen de beide republieken reeds naar Holland verzonden was. Dit veroorzaakte groote blijdschap, maar het bericht werd niet bevestigd; doch iederen dag meende men nu toch het ontslag te kunnen verwachten. Kapitein Hort wilde echter niet langer toeven. Te veel stond er voor zijn familie op het spel. Groote uitgaven waren door zijn vader gedaan voor de uitrusting van het schip, want de leveranties geschieden toentertijd steeds door de kapiteins. Het verongelukken van zijn schip zou tot allerlei moeilijkheden aanleiding geven en het dacht hem dus van het hoogste belang voor zijn moeder, broers en zusters, dat bij de afrekening tenminste personen aanwezig waren, die op de hoogte waren van de finantieele aanspraken ten laste van de Venetiaansche republiek en, bij gebrek aan papieren, getuigenis van de toedracht der zaak konden afleggen. Hij wist zijn broeder, den schipper en den timmerman van het verongelukte schip voor zijn plan te winnen en dit viertal verliet bij Calamotto den oorlogsbodem, waarop zij gastvrijheid genoten hadden. Het liedje van verlangen zal ook hen aangegrepen hebben en alle tegenspoed, waarmee zij te kampen gehad hadden, hun den dienst gehaat gemaakt hebben. Van Calamotto bereikten zij Ragusa en vandaar besloten zij over te steken naar Italië. Voor goede woorden, maar vooral voor veel geld, vonden zij iemand, die hen naar Barlette, op de kust van Apulië ten zuiden van de golf van Manfredonia, wilde overvaren. Hij vroeg niet minder dan 4 ducaten per persoon. Goede raad was duur, doch de beurs moest uitgehaald en dit bedrag betaald worden; want door Dalmatie en verder noordelijk zou de reis nog veel bezwaarlijker geweest zijn. Van Barlette ging de tocht te voet verder. Groote verteringen konden niet gemaakt worden, daarvoor was de geldbuidel niet zwaar genoeg; heel veel hadden zij echter ook niet nodig, want alle vier waren zij jong. Zonder ongeval bereikte het gezelschap Bologna en daarna begaf het viertal zich op weg naar Parma. Op dezen weg trof hun opnieuw een ongeluk. Maerten, de jongste der reisgenooten, kreeg de zoo gevreesde koorts en de reis moest onderbroken worden. Na eenige dagen van gedwongen rust werd de tocht weer voortgezet, doch de zieke was te verzwakt om lange marschen te kunnen doen. Wilde men niet al te veel tijd verliezen, dan moest men wel weer in den zak tasten om voor de reis van de een naar de andere plaats een paard met een begeleider

voor Maerten te kunnen huren. Zoo reisde men tien dagen lang en de kosten daarvan werden wel op 60 Carolus guldens berekend. En ook het inwisselen der Venetiaansche geldstukken had heel wat verlies opgeleverd, omdat zij te licht bevonden waren.

Het is werkelijk jammer, dat geen dezer vier touristen tegen wil en dank een dagboek heeft bijgehouden, waaruit wij bijzonderheden van deze reis konden putten. Wat al wederwaardigheden zou hij te boek hebben kunnen stellen!

Bij Parma houden de gegevens voor deze reisbeschrijving op. Wij kunnen alleen vermoeden, dat de reis verder gegaan is over Tyrol, Augsburg en Keulen, wat de gewone handelsweg over land naar Italië was ¹⁾.

Dat het viertal behouden is thuis gekomen, blijkt uit verschillende notarieele acten sinds 7 Dec. 1619 te Rotterdam verleden.

Waarschijnlijk zijn omstreeks denzelfden tijd de overige Nederlanders, die in Venetiaanschen dienst waren, teruggekeerd. Van Calamotto was de vloot weer naar Corfu gevaren. De Nederlandsche soldaten hadden toen wel hun paspoort gekregen, de schepen nog niet en deze konden dus niet vertrekken. Tusschen Corfu en Malta leed de vloot opnieuw een gevoelig verlies. De admiraal Jan Jansz. van der Linde Sen. ²⁾ overleed in Sept. 1619 en werd als kapitein, misschien ook als admiraal, opgevolgd door zijn schoonzoon Anthonis Adriaensz. Lieffhebber ³⁾. Daarna treffen wij de vloot nog aan in Curzola, in Sancta Cruys (Santa Croce op de kust van Dalmatië bij Ragusa), en bij Marilera (Merlera, een der Ionische eilanden ten N.W. van Corfu), waar De Spiegel, De Liefde, S. Christoffel en De Gouden Leeuw werden afgedankt. Het grootste gedeelte, zooal niet de geheele hulpvloot, heeft daarop den terugtocht aanvaard. In het vaderland gekomen heeft het allen heel wat tijd gekost, eer aan ieders eischen was voldaan en eer de vrouwen en kinderen, wier echtgenooten en vaders niet teruggekeerd waren, de achterstallige soldij in handen hadden. Hoevele vrouwen waren er niet, die tijdens de afwezigheid harer mannen gebrek geleden hadden, daar de Venetiaansche gezant

1) De Jonge bl. 291.

2) Jan Jansz. van der Linde behoorde in 1604 al tot de kapiteins bij de Admiraliteit op de Maas. Zie later Biogr. Wrdb. III, waar deze persoon behandeld zal worden.

3) Een broer van den vice-admiraal Jasper Lieffhebber. Zie Biogr. Wrdb. II. 915.

geen geld gehad had om eenige betaling te doen! Meermalen had Suriano zijn meester daarvan trachten te doordringen, dat met afbetaling niet langer gewacht kon worden. Waren hem niet persoonlijk groote onaangenaamheden daardoor overkomen? Herhaaldelijk reeds hadden de Admiraliteiten, wien het aanging, hem om betaling voor de arme vrouwen en kinderen aangemaand. Toen hij nu 18 October 1618 te Rotterdam was om den Venetiaanschen gezant te Londen, Antonio Donato, uitgeleide te doen, werd hij omsingeld door een groot aantal vrouwen, die hem te lijf wilden. Zoo zijn secretaris de wanhopige en woeste schare niet met allerlei beloften gepaaid en gekalmeerd had, zou het er slecht met hem uitgezien hebben ¹⁾.

Ook in 1620 kwamen nog verschillende personen terug, die, hetzij vrijwillig, hetzij geprest, in dienst van Venetië geweest waren. Onder dezen behoorde o.a. de later zoo bekend geworden admiraal Piet Heyn. In Sept. 1617 was hij uitgevaren als schipper op het koopvaardijschip Neptunus van Delfshaven met bestemming naar S. Lucas in Spanje. Van daar deed hij, na de straat van Gibraltar te zijn doorgevaren, eenige plaatsen in Spanje en Italië aan en bereikte in Mei 1618 Venetië. De Venetianen legden eenvoudig beslag op zijn schip en presten de geheele bemanning tot hun dienst. Acht en twintig maanden lang trachtten de mannen, doch tevergeefs, ontslag te verkrijgen. Piet Heyn heeft daarop met, of waarschijnlijk, zonder verlof de thuisreis over land aanvaard. Zijn stuurman Willem Stoop werd schipper op De Neptunus en is pas in Jan. 1623 te Delfshaven teruggekomen.

Uit bovenstaande bladzijden blijkt wel, dat onze hulp in die jaren aan de zusterrepubliek Venetië verleend bij de Nederlandsche soldaten en zeelui geen aangename herinnering achtergelaten kan hebben, en de lust, om in Venetiaanschen dienst te gaan, zal voorloopig wel zoo goed als uitgebluscht geweest zijn.

1) Werken Hist. Gen. te Utrecht. N. S. 37 bl. 379.

Zie verder over onze betrekkingen met Venetië het pas verschenen proefschrift van P. C. A. Geyl, „Christofforo Suriano”.